

14 Νοεμβρίου 2024

Ο Άγιος Αλέξανδρος Νιέφσκι

[Ορθοδοξία και Ορθοπραξία](#) / [Συναξαριακές Μορφές](#)

Ο Άγιος Αλέξανδρος «Νιέφски» (30 Μαΐου 1220 - 14 Νοεμβρίου 1263)

Ο Αλέξανδρος Γιαροσλάβιτς «Νιέφски» (1220 - 1263 μ.Χ.) είναι μία από τις σημαντικότερες προσωπικότητες της μεσαιωνικής Ρωσίας και άγιος της Ρωσικής Εκκλησίας. Υπήρξε ηγέτης της Δημοκρατίας του Νόβγκοροντ και κατόπιν ολόκληρης της Ρωσίας σε μια πολύ δύσκολη περίοδο για τον ανατολικό σλαβικό κόσμο.

Ο Αλέξανδρος γεννήθηκε στο Περεσλάβλ (νυν Περεσλάβλ-Ζαλέски του Γιαροσλάβλ) στις 30 Μαΐου 1220 μ.Χ. Ήταν ο τέταρτος γιος του Γιαροσλάβ Βζέβολοντοβιτς, ρουρικήδα διαδόχου του θρόνου και μετέπειτα Μεγάλου Πρίγκιπα του Βλαντίμιρ. Βλέποντας ότι δεν είχε πιθανότητες να φορέσει το στέμμα του Βλαντίμιρ, σε ηλικία μόλις 16 ετών αποδέχθηκε την πρόταση της Φεουδαλικής Δημοκρατίας του Νόβγκοροντ να αναλάβει Δούκας της και άφησε την πατρίδα του

για να εγκατασταθεί στο Νόβγκοροντ, σε μια συγκυρία που δεν ήταν καθόλου ευνοϊκή:

- 1)** Η Εμπορική Οδός Βαράγγων - Ελλήνων που έφερνε πλούτο είχε σταματήσει.
- 2)** Σχεδόν όλο το Κράτος των Ρως εκτός από το Νόβγκοροντ είχε μόλις καταλυθεί από τους Τατάρους της Χρυσής Ορδής και διασπασθεί σε δεκάδες μικρά πριγκιπάτα, τα περισσότερα ελεγχόμενα διά φόρου υποτέλειας.
- 3)** Δύο δυνάμεις από τα δυτικά εποφθαλμιούσαν τα εδάφη του Νόβγκοροντ: οι Σουηδοί που επιθυμούσαν να ανασυστήσουν τις ποτάμιες εμπορικές οδούς από τη Βαλτική έως τη Μαύρη Θάλασσα, και οι γερμανοί Τεύτονες Ιππότες που ήδη ήλεγχαν τη Λιβονία (νυν Εσθονία & Λετονία).

Ο νεαρός δούκας κλήθηκε πολύ γρήγορα να αποδείξει τις ικανότητές του. Το 1240 μ.Χ. ο σουηδικός στρατός εισέβαλε στην Ίνγκρια με στόχο να αποκτήσει τον έλεγχο του Νέβα και της Λάντογκα, ώστε μακροπρόθεσμα να χρησιμοποιήσει την περιοχή ως ορμητήριο για περαιτέρω επέκταση. Ο Αλέξανδρος κινήθηκε ταχύτατα με ένα μικρό στράτευμα, θέλοντας να φθάσει τους εισβολείς πριν μπουκ στην οχυρωμένη Λάντογκα. Τους πρόλαβε τελικά στη συμβολή του Νέβα με τον Ιζόρα και τους επιτέθηκε αιφνιδιαστικά τη νύχτα (Μάχη του Νέβα, 15 Ιουλίου 1240 μ.Χ.). Οι Σουηδοί δεν πρόλαβαν καλά-καλά να βγουν από τα πλοία τους (ο Νέβας είναι πλωτός ποταμός) και ο Αλέξανδρος θριάμβευσε - έκτοτε έλαβε το προσωνύμιο Νιέφσκι (δηλαδή του Νέβα). Η νίκη αυτή είχε μεγάλη σημασία για το μέλλον του Νόβγκοροντ, αφού απέτρεψε μία ενδεχόμενη εκστρατεία μεγάλης κλίμακας των σουηδών στη ΒΔ Ρωσία τα επόμενα χρόνια.

Όσο κι αν φαίνεται παράξενο, ο Αλέξανδρος μετά τη νίκη στο Νέβα διατάχθηκε να επιστρέψει στην πατρίδα του! Τα αίτια εντοπίζονται στο εξής: η πολιτική εξουσία στη Δημοκρατία του Νόβγκοροντ ασκούταν κυρίως από τους Βογιάρους (παραδοσιακή αριστοκρατία) και τη Βέτσε (λαϊκή συνέλευση). Από την άλλη ο Δούκας ήταν πρωτίστως στρατιωτικό αξίωμα, με αρμοδιότητες που οριοθετούνταν σαφώς από ειδικό συμβόλαιο που υπέγραφε όταν αναλάμβανε καθήκοντα. Όμως ο Αλέξανδρος είχε αποκτήσει τέτοια δημοφιλία που ήταν εύκολο να αρχίσει να συγκεντρώνει και πολιτική δύναμη, πράγμα που ενόχλησε τους βογιάρους και οδήγησε στην «απόλυσή» του. Τηρουμένων των αναλογιών, η ιστορία αυτή θυμίζει τον εξοστρακισμό της αρχαίας Αθήνας.

Ελάχιστο χρόνο αργότερα οι Τεύτονες Ιππότες της Λιβονίας άρχισαν να εκδηλώνουν έμπρακτα την επιθετικότητά τους. Αφού κατέλαβαν το Πσκοβ, τη

δεύτερη μεγαλύτερη πόλη της Δημοκρατίας, άρχισαν να πραγματοποιούν ληστρικές επιδρομές στα περίχωρα του Νόβγκοροντ. Ο Αλέξανδρος ανακλήθηκε από την ιδιότυπη εξορία του και επέστρεψε στην πόλη την άνοιξη του 1241 μ.Χ., αν και η πρώτη του αντίδραση ήταν αρνητική. Τους πρώτους μήνες αφοσιώθηκε στην αποκατάσταση του ελέγχου στις κοντινές περιοχές και μόνο όταν ένωσε αρκετά προετοιμασμένους εξεστράτευσε δυτικά για να απελευθερώσει το Πσκοβ.

Η μάχη - κλειδί ήταν αυτή της λίμνης Πείπους (ή Τσουντσσκο-Πσκόβσκοε), στις 5 Απριλίου 1242 μ.Χ. Ο Αλέξανδρος ήταν επικεφαλής μιας δύναμης 4.000 - 5.000 πεζών. Οι τεύτονες (υπό τις διαταγές του Χέρμαν φον Μπουξχέβντεν) μαζί με τους Δανούς και Εσθονούς συμμάχους τους ήταν περίπου οι μισοί, αλλά από αυτούς οι χίλιοι ήταν ιππότες και έως τότε θεωρούνταν ανίκητοι.

Γνωρίζοντας ότι δύσκολα θα μπορούσε να ανταπεξέλθει σε μάχη ενάντια στο σιδερόφρακτο ιππικό, ο Αλέξανδρος έκανε το εξής τέχνασμα: Παρέσυρε τους Τεύτονες στην παγωμένη επιφάνεια της λίμνης, όπου τα άλογα γλιστρούσαν και δε μπορούσαν να εκτελέσουν γρήγορους ελιγμούς! Η σύγκρουση έληξε με νίκη του στρατού του Νόβγκοροντ και έμεινε στην ιστορία ως Μάχη των Πάγων, η δε ήττα των τευτόνων σήμανε το τέλος της προσπάθειάς τους να επεκταθούν προς ανατολάς εις βάρος του Νόβγκοροντ.

Έχοντας εδραιώσει τη θέση του μετά την εκδίωξη των τευτόνων, ο Αλέξανδρος Νιέφσκι προσκλήθηκε από τον Πάπα Ρώμης να αναλάβει εκστρατεία κατά των αλλοθρήσκων Τατάρων της Χρυσής Ορδής. Η απάντησή του όμως ήταν αρνητική. Υπάρχουν διάφορες εικασίες για τα αίτια αυτής της επιλογής, όχι απαραίτητα αντίθετες μεταξύ τους:

1) Φοβόταν πως δε θα μπορούσε να νικήσει τους Τατάρους, που λίγα νωρίτερα είχαν φθάσει μέχρι τις πύλες της Βιέννης. Επιπλέον πρέπει να έχουμε υπ' όψιν μας ότι δεν ήταν παρά ο ηγέτης ενός μικρού κρατιδίου που απειλούνταν και από Σουηδούς - Γερμανούς, επομένως δε μπορούσε να έχει διαρκώς τρία μέτωπα ανοικτά.

2) Πίστευε ότι ο καθολικισμός αντιπροσώπευε μεγαλύτερη απειλή για το λαό του απ' ό,τι οι Τάταροι, που ενδιαφέρονταν μόνο για τη συλλογή φόρου υποτέλειας και δε νοιάζονταν να προσαρτήσουν τους υποτελείς τους ή να τους επιβάλουν άλλη θρησκεία. Εξάλλου ήταν ακόμα νωπές οι μνήμες της άλωσης της Κωνσταντινούπολης από τους Σταυροφόρους (1204 μ.Χ.).

3) Εκτιμούσε ότι η ύπαρξη της Χρυσής Ορδής στα νότια ήταν ένα φόβητρο που απέτρεπε τους βογιάρους από το να αμφισβητήσουν ξανά την πολιτική ισχύ του,

καθώς και τον απλό λαό από το να ζητά μεταρρυθμίσεις.

4) Προτιμούσε να εξευμενίζει τους Τατάρους διά της πληρωμής φόρου υποτέλειας αντί να τους εξαγριώνει. Με αυτόν τον τρόπο ήθελε να κρατήσει τις ρωσικές περιοχές ανέπαφες από τη μανία του ταταρικού στρατού, ελπίζοντας ότι στο μέλλον οι συνθήκες για διεκδίκηση πλήρους ανεξαρτησίας θα ήταν πιο ώριμες.

Ο Αλέξανδρος Νιέφσκι και ο αδελφός του Αντρέι έγιναν κύριοι ολόκληρης της Ρωσίας το 1248 μ.Χ. Ο Αλέξανδρος έλαβε τα δυτικά πριγκιπάτα γύρω από το Κίεβο (συν το Νόβγκοροντ που ήδη εξουσίαζε), ενώ ο Αντρέι τα ανατολικά με κέντρο το Βλαντίμιρ.

Ο θάνατος βρήκε τον Αλέξανδρο σε ηλικία μόλις 43 ετών καθώς επέστρεφε στο Βλαντίμιρ από το Σαράι, όπου θρυλλείται πως είχε πάει για να ζητήσει επιεική μεταχείριση για κάποια πριγκιπάτα που δεν ήθελαν να πληρώσουν φόρο υποτέλειας. Ταξίδευε ήδη σοβαρά άρρωστος όταν εξέπνευσε στην πόλη Γκοροντέτς του Βόλγα στις 14 Νοεμβρίου 1263 μ.Χ.

Λίγα μόλις χρόνια μετά το θάνατό του, στα τέλη του 13ου αιώνα, εμφανίσθηκε ένα χρονικό με τίτλο «Η ζωή του Αλέξανδρου Νιέφσκι». Σε αυτό περιγράφεται ως ο ιδανικός πρίγκιπας που πολεμούσε στην πρώτη γραμμή κατά των εχθρών και έσωσε τη Ρωσία.

Η Ρωσική Εκκλησία τον ανακήρυξε άγιο το 1547 μ.Χ.

Το 1703 μ.Χ. ο Μέγας Πέτρος ίδρυσε στο δέλτα του Νέβα την Αγία Πετρούπολη. Σε ένα σημείο της νέας πρωτεύουσας ίδρυσε τη Λαύρα του Αλέξανδρου Νιέφσκι και μετέφερε εκεί τα οστά του από το Βλαντίμιρ. Ως σήμερα η Λαύρα είναι η σημαντικότερη μονή της πόλης, ενώ στεγάζει και το νεκροταφείο των σπουδαιότερων προσωπικοτήτων της.

Το 1725 μ.Χ. η αυτοκράτειρα Αικατερίνη καθιέρωσε το παράσημο του Τάγματος του Αλέξανδρου Νιέφσκι. Με την επικράτηση της Οκτωβριανής Επανάστασης το παράσημο καταργήθηκε, αλλά επανήλθε κατά το Μεγάλο Πατριωτικό Πόλεμο για ανδραγαθήματα κατά των Γερμανών εισβολέων.

Κατόπιν παράκλησης του Ιωσήφ Στάλιν, το 1938 μ.Χ. ο Σεργκέι Αϊζενστάιν γύρισε την κινηματογραφική ταινία Αλέξανδρος Νιέφσκι. Σκοπός ήταν η δημιουργία ενός έπους που θα τόνωνε το εθνικό συναίσθημα των σοβιετικών εν όψει της επαπειλούμενης ναζιστικής εισβολής στη Σοβιετική Ένωση, γι' αυτό και η ταινία

περιορίσθηκε στα γεγονότα του 1241 - 1242 μ.Χ.

Το όνομά του δόθηκε σε πολλά πλοία τόσο στην τσαρική όσο και στη σοβιετική περίοδο. Ένα από αυτά, το ιστιοφόρο Αλέξανδρος Νιέφσκι, είχε λάβει μέρος στη Ναυμαχία του Ναυαρίνου το 1827 μ.Χ. Συνεχίζοντας την παράδοση, το όνομά του πρόκειται να δοθεί σε ένα πυρηνοκίνητο υποβρύχιο που κατασκευάζεται στις μέρες μας (2008 μ.Χ.) για το ρωσικό Πολεμικό Ναυτικό.

Τέλος, σε δημοσκόπηση που διεξήγαγε το 2008 μ.Χ. η ρωσική κρατική τηλεόραση με συμμετοχή περίπου 50.000.000 ατόμων, ο Νιέφσκι ψηφίσθηκε ως ο σπουδαιότερος Ρώσος όλων των εποχών.

Πηγή: <http://www.saint.gr/4635/saint.aspx>